

EN UTVECKLINGSARTIKEL PUBLICERAD
FÖR PEDAGOG STOCKHOLM

REFLEKTERANDE LÄSNING I SVENSKA

GENSVARETS PÅVERKAN PÅ ELEVENS
LÄRPROCESS

Författare: Olle Hjalmarsson
E-post: olle.hjalmarsson@stockholm.se
Artikelnummer: 9

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

**PEDAGOG
STOCKHOLM**

Denna artikel är publicerad på Pedagog Stockholm

Vill du också skriva en utvecklingsartikel och bli publicerad på Pedagog Stockholm?

Mejla: forskningsinfo@stockholm.se

För mer information om publikation av utvecklingsartiklar se:

www.pedagogstockholm.se/fou

Åsikter och tolkningar som kommer till uttryck i denna artikel är författarens och reflekterar inte nödvändigtvis utbildningsförvaltningen i Stockholms stads åsikter.

SAMMANFATTNING

Detta utvecklingsarbete har utgångspunkt i hur pedagogens och andra elevers gensvar kan påverka lärprocessen vid elevens reflekterande läsning. Startpunkten var den frustration jag upplevde i att inte kunna ge varje elev det gensvar som kunde hjälpa dem framåt i kunskapsutvecklingen. Jag tyckte det var svårt att hinna med att ge gensvar till alla elever och att kunna formulera det så att jag kunde nå fram, särskilt till elever med svårigheter i att "läsa mellan raderna".

Resultatet av det arbete som genomfördes var att det skapades ett mer gemensamt språk i klassrummet rörande mitt gensvar kopplat till undervisning i läsförståelse. Med hjälp av metoder, praktiskt arbete och respons, både från kamrater och mig som pedagog, ökade elevens förmåga att förstå och ta till sig texter.

En annan slutsats är att om eleven får rätt "verktyg", till exempel via ett strukturerat protokoll med tydligt beskrivna kunskapskvaliteter, så klarar eleven att ge ett konkret och framåtsyftande gensvar till en kamrat. I denna studie användes en bedömningsmatris för att tydliggöra kvaliteter och samtidigt stötta eleven i arbetet med att formulera gensvar till en kamrat. Med hjälp av protokollet och matrisen gav eleverna varandra gensvar som var i nivå med det jag som pedagog brukar ge.

De gensvar som eleverna uppfattade som mest givande var de som kom från pedagogen med en viss övervikt på det muntliga gensvaret. Förklaringen till detta kan ses som ett tecken på att eleven uppskattar den personliga kontakten som ett samtal ger. Att det finns möjlighet till diskussion och ytterligare förtydliganden. Samtidigt ser jag som pedagog vikten av att ha gensvaret dokumenterat skriftligt. Då vet alla vad som är sagt och det går att återvända till kommentarerna. Detta är en klar fördel när eleven ska se vilka kvaliteter de visat och vad de ska arbeta vidare med framöver.

Vid den utvärdering som genomfördes i slutet av studien så upplevde de flesta eleverna att de hade utvecklat sin förmåga att förstå texter. Detta bekräftas också av att elevernas resultat på en uppgift som genomfördes mot slutet visade på mer kvalitativa svar, exempelvis med fler exempel ur texten eller tydligare motiveringar. Kvaliteten på elevens

svar kunde jämföras med det resultat eleven visade vid det nationella provet¹ i svenska, läsförståelsedelen, som genomfördes innan studien påbörjades. Det var samma svårighetsgrad på texter och frågor vid båda dessa tillfällen vilket gör jämförelsen intressant och relevant.

BAKGRUND

Har du någon gång upplevt känslan av otillräcklighet vid mötet med enskilda elever? Den där känslan av att du ser vad som behöver göras, du ser utvecklingsbehovet, men du har inte verktygen som leder elevens arbete framåt. Du har inte metoderna som gör att eleven förstår och klarar av att ta nästa steg i sin kunskapsutveckling. Där befinner jag mig nu.

Efter tio år som lärare i svenska, mestadels med de högre årskurserna i grundskolan, har jag vid ett flertal tillfällen stött på samma problem och samma frustration. Det handlar om att utmana och fånga upp elever som har svårt för att "läsa mellan raderna". Inom läsforskning brukar man kalla det att göra inferenser. Begreppet definieras som:

"Att utnyttja ledtrådar från en text eller ett textavsnitt och koppla dessa till det man redan vet om det som texten handlar om och som finns lagrat i läsarens minne. Då kan man dra slutsatser om det som författaren menar, men inte skriver ut direkt i texten" (Franzén 1997, s.11).

Styrdokumentet (Lpo 94 och kursplanerna) använder vid ett flertal tillfällen orden reflektera och värdera som något eleven skall sträva efter i sitt lärande.

*"Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven
- utvecklar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor som texter med olika syften väcker samt stimuleras till att reflektera och värdera."
(Strävansmål i svenska; Skolverket, 1994)*

¹ Läsförståelsedelen av det Nationella provet i svenska utgår från ett texthäfte med olika skönlitterära texter. I häftet finns också några bilder, några tabeller/ diagram och några dikter/ sångtexter. Till texthäftet kopplas sedan frågor av olika svårighetsgrad. Några frågor rör det konkreta i texten, några frågor rör det som finns "bakom orden". Elevens förmåga att hitta svar, förklara, motivera, tolka, reflektera och dra slutsatser testas.

Vad är då en reflektion? Vad gör man när man värderar en text? Och hur skall jag som lärare uttrycka mig i mitt gensvar för att stimulera eleven i detta lärande? För mig handlar det om att eleven skall kunna förstå både det konkreta som en text uttrycker och det som kan finnas dolt "mellan raderna". Utifrån detta gör eleven en värdering och kopplar till tidigare kunskaper och erfarenheter för att skapa sammanhang och utveckla sitt tänkande. Alltså blir elevens kunskaper och förmåga att tolka central i lärandet.

I samma strävansmål finns också formuleringen: ... *i dialog med andra*... En ganska vag formulering som i min undervisning genomförts i gruppdiskussioner och ibland kamratrespons vid skrivande av texter. Under de senaste åren har jag funderat mycket kring hur jag använder elevens egen kunskap om sitt lärande i undervisningen. Mitt intryck är att eleven har goda kunskaper om vad hon/ han kan men att det ibland saknas ett gemensamt språk för att kommunicera detta. Utifrån styrdokumentens formuleringar och de erfarenheter jag samlat på mig kändes det därför centralt att ta med denna aspekt i mitt utvecklingsarbete.

I den årskurs (åk 9) som innefattas av undersökningen finns 66 elever som är uppdelade på 3 undervisningsgrupper. Varje vecka har varje elev tre kloktimmar svenska som jag är ansvarig för. Studien genomfördes under maj månad 2010 under elevernas sista termin i grundskolan. Ett pass i veckan var avsatt för studien.

Alla elever är födda och uppvuxna i Sverige, några har en förälder som kommer från ett annat land. Kunskapsmässigt är det en stor spridning mellan eleverna, där några elever har svårt att uppnå målen i flera ämnen, och ganska många elevers kunskaper når kriterierna för det högsta betyget, MVG, i många ämnen. Ambitionsnivån är hos många elever hög.

Bedömning för lärande - formativ bedömning

Under mina tio år som lärare har jag arbetat på olika sätt med bedömning. Det har varit prov som har poängbedömts, skrivuppgifter som betygsatts, böcker som har redovisats muntligt och bedömts i form av kvalitetsmässiga kommentarer. De gånger jag har lyckats bäst i att tydliggöra kunskapskvaliteter och att göra konkreta bedömningar är när jag har använt bedömningsmatriser.

De elever som jag nu har går i årskurs nio. Sedan årskurs sex har jag haft dem i ämnet svenska och jag har hela tiden varit noggrann i mina gensvar där ord som: förstår, jämför, ser samband, hittar helheter har varit återkommande. Det har alltså funnits samma formuleringar och kunskapskvaliteter beskrivna i olika uppgifter. Målet har varit att eleverna skall hitta och förstå generella kvaliteter att sträva efter. Anders Jönsson skriver i sin bok *Lärande bedömning* att:

”Ha stöd i bedömningen av tydliga anvisningar, till exempel bedömningsmatriser, som ger information om elevens kunskaper i kvalitativa termer och bedöm varje mål mer än en gång”
(Jönsson 2010, s.43)

Sedan årskurs åtta har arbetet kring bedömning och kunskapskvaliteter intensifierats. Bedömningsmatriser har varit vår modell för kommunikation, planering och gensvar. Dessa har tagit sin utgångspunkt i Läroplanens kursplan i svenska och olika bedömningsunderlag, som matriser från de Nationella proven för åk.9. Bedömningsunderlaget är skapat av mig och det har alltid presenterats för eleven vid inledningen av respektive arbetsområde. Här nedan ser du ett exempel på hur detta sett ut med koppling till läsförståelse. Jag har också varit noggrann med att koppla kvaliteterna till autentiska elevexempel när sådana funnits.

Namn: A...

LÄSA		
Läsförståelse: Kunskapskvaliteter		
<p>För G krävs att eleven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kan hitta konkreta uppgifter - Kan ge en enkel förklaring till sitt tyckande - Kan förstå huvudinnehållet - Kan skriva så att läsaren förstår 	<p>För VG krävs att eleven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kan ge en motivering till sitt tyckande - Kan förstå sammanhang - Kan uttrycka tankar, åsikter och känslor 	<p>För MVG krävs att eleven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kan jämföra och motivera tydligt - Kan relatera till egna tankar och erfarenheter - Kan förstå budskap, sammanhang och helheter - Kan uttrycka sig välformulerat och personligt

Uppgift	Kommentar:	Att tänka på:
Noveller: <i>Texter och frågor</i>	Uppfyller kriterierna för VG. Du blir också allt tydligare i dina resonemang vilket höjer kvaliteten ytterligare.	Arbeta vidare som du gör. Fortsätt att hitta helheter och budskap! Hitta det personliga. Koppla till egna erfarenheter.

Efter varje genomförd uppgift har eleverna fått gensvar i bedömningsmatrisen (se exempel ovan). Det har dels varit ifyllt vilka kvaliteter som eleven har visat och dels en personlig kommentar (feed back). Den personliga kommentaren har ofta utgått från vad eleven tidigare visat, den har kopplats till aktuell uppgift och den har gett tips på vad eleven kan tänka på och träna på framöver (feed forward).

Min upplevelse är att eleven har uppskattat matrisen både för att skapa tydlighet kring vad som förväntas och som förklaring till de kunskaper eleven visat. Det har känts som att vi tillsammans har haft ett tydligt sätt att kommunicera.

De brister jag har upplevt handlar om att vissa matriser med bedömningar inte varit tillräckligt konkreta och specifika. Gensvaret har blivit av en allmän karaktär vilket gjort att eleven inte har använt gensvaret i kommande uppgifter. Ett exempel på detta är kommentarer gällande läsförståelse. Vad är t.ex. skillnaden mellan att *förstå sammanhang* och att *förstå budskap, sammanhang och helheter*? Samtidigt finns det en fara i att vara alltför specifik och detaljerad. Då finns det en tendens att matrisen blir mer av ett avprickningsschema där eleven gör exakt det som står i stället för att utmana sig själv. Matrisen har ibland varit för snäv vilket kan ha hämmat kreativiteten.

Ett annat exempel där jag känt att jag saknat redskap är de gånger jag ska ge gensvar i de fall där eleven har svårigheter med att göra inferenser ("läsa mellan raderna"). Här har jag saknat språket och kunskaperna för att ge ett konstruktivt och framåtsyftande gensvar.

En överblick av forskning kring läsförståelse, dels vilka bakomliggande orsaker som kan påverka läsförståelsen, och dels några konkreta modeller på hur undervisningen kan läggas upp finns i *Att undervisa i läsförståelse – lässtrategier och studieteknik för de första skolåren*

av Barbro Westlund (2009). Modellen RT (Reciprocal Teaching) (Westlund 2009, s.75-79) bygger på Browns och Palinscars forskning som påbörjades på 1980-talet. Några grundtankar är:

- *man delar med sig av sina svar/tankar till varandra.*
- *man turas om att inta "lärarrollen".*
- *man tydliggör och använder olika strategier (se nedan) för att förstå texter.*
- *man strävar efter att bli en "expertläsare" som medvetet använder olika strategier för att bena ut och förstå texter.*

De olika strategierna är:

- *att förutspå/ ställa hypoteser (Spåggumma). Genom att läsa rubriker, titta på bilder eller att aktivera tidigare kunskap ge förslag på vad texten kommer att handla om.*
- *att ställa frågor (Nyfiken). Genom att utgå från egna frågor som rör texten, styra sitt läsande och tänkande. Detta gör att intresset för texten ökar och man söker medvetet svar på sina frågor.*
- *att reda ut oklarheter (Detektiv). Genom att leta ledtrådar i texten och att knyta samman dessa kunna ge rimliga förklaringar till innehållet. Man lägger ihop små delar till helheter eller tar hjälp av t.ex. en kamrat för att reda ut oklarheter.*
- *att sammanfatta (Cowboy). Genom att lägga ihop vad man får fram av texten och bygga på med tidigare kunskaper kan en sammanfattning av innehållet göras. Det ger läsaren överblick och helhetsperspektiv.*

Syfte

Min empiriska studie kommer att sätta fokus på hur pedagogens gensvar påverkar elevens kunskapsutveckling gällande läsförståelse. Det kommer också att tas med hur elever kan hjälpa varandra för att utvecklas kunskapsmässigt. Ett övergripande mål är att jag som lärare skall ha "fler kort att spela ut" vid återkopplingen till varje specifik elev och dess behov. Det kan röra sig om att erövra ett mer gemensamt språk eller att kunna förklara för eleven hur denne kan tänka för att nå kvalitetsmässigt bättre svar.

Frågeställningar

De frågeställningar som studien utgår från är följande:

- Vilket gensvar av läraren är effektivast för att utveckla elevens reflekterande (inferens) läsning?
- Hur ger elever gensvar till varandra? Hur påverkar detta gensvar elevens lärande?

METOD

Jag har utgått från modellen RT (Westlund, 2009). För att visuellt se strategierna så skrev jag dem på olikfärgade A3-papper som har funnits uppsatta i klassrummet under hela studien.

En annan del som vi återkommit till och som vi använt oss av är att aktivera bakgrundskunskapen inför varje uppgift. Detta är något som forskningen har visat vara effektiv i läsförståelseundervisning och för att ta sig an okända texter. Att aktivera bakgrundskunskapen kan vara att titta på vad en bild eller rubrik kan säga om texten, det kan vara att förutspå vad som kommer att hända och det kan vara att återkoppla till tidigare liknande uppgifter (Westlund 2009, s.42-46).

De texter som vi har använt i studien är skönlitterära och flertalet är tagna från de Nationella proven i svenska för årskurs 9.

Som inledning till varje övningstillfälle modellade jag som lärare hur man kan ta sig an en text. Detta gjordes i helklass där varje elev först fick läsa texten. Sedan gjorde jag en genomgång muntligt med stöd av anteckningar på tavlan. Vid genomgången tydliggjordes vilka strategier (Spågumma, Nyfiken, Detektiv, Cowboy) jag använt och vad jag fått ut av texten. Det blev anteckningar som visade och synliggjorde hur jag tänkt och vad jag hade hittat om konkreta fakta och om det som kunde finnas ”bakom orden”. Tanken var att eleven sedan skulle använda liknande tankesätt vid sitt arbete med olika texter. Nedan beskriver jag huvuddragen i de olika lektionspassen.

Lärarytt arbete		Elevlytt arbete
Pass 1	- Aktivera bakgrundskunskap: Vad vet vi innan? (t.ex. saga, författaren, tiden etc.) - Alla läser inledningen till <i>Gösta Berlings saga</i> av Selma Lagerlöf. - Genomgång muntligt och med stödord	

	på tavlan: tydliggöra strategier, ta upp svåra ord etc.	
	- Alla läser inledningen till <i>Fröken Smillas känsla för snö</i> av Peter Høeg. - Efter elevernas gruppdiskussion görs en sammanfattning i helklass: svåra ord gås igenom, strategier tydliggörs för alla.	- Eleverna sitter i smågrupper. - Turas om att använda strategier för att reda ut oklarheter. - Diskuterar tillsammans för att hitta ledtrådar och hållbara svar.
Kommentar Arbets sättet och språket jag använde var helt nytt för eleverna men de svarade väl på uppgifterna. Eventuellt blev återkopplingen i muntlig form för allmänt hållen där vissa elever var aktiva och andra passiva.		

	Lärlarlett arbete	Elevlett arbete
Pass 2	- Kort återkoppling till förra lektionen: strategier, nyttan av att dela med sig etc. - Eleverna delas in i par.	- Eleverna läser texten <i>Flyga drake</i> av Khaled Hosseini högt för varandra i par. - Eleverna svarar enskilt på frågorna och gör även en reflektion efter varje fråga: svårigheter, strategi för att hitta svaret. - Eleverna går igenom svaren tillsammans i par. Varannan gång är de "lärare" och varannan gång lyssnare. Det finns utrymme för korta reflektioner vid varje svar. - Eleverna fyller i <i>Gensvarspapper</i> (se bilaga 1) till varandra. Detta görs i formen av <i>2 stars and 1 wish</i> . (se Not.1) Jag var tydlig med att eleverna skulle använda bedömningsmatrisen för att hitta ord och formuleringar som hjälpte kamraten vidare i kunskapsutvecklingen.
Kommentar Eleverna löste uppgiften och var konkreta i sitt gensvar till varandra. Som		

stöd i arbetet hade jag skapat en bedömningsmatris med "kvalitetsnivåer" (bilaga 1). Matrisen utgick ifrån de formuleringar som Skolverket använde vid bedömningen av Nationella prov i svenska åk.9 från 2010. Matrisen fungerade som ett stöd och den hjälpte eleverna att hitta ord för gensvaret.

:

Lärlarlett arbete		Elevlett arbete
Pass 3	<ul style="list-style-type: none"> - Kort återkoppling till förra lektionen: strategier, nyttan av att dela med sig etc. - Förklaring av uppgiften: <i>Utprovning inför nästa års Nationella prov.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleverna läser texterna och svarar på frågorna. - Upplägget är det samma som det Nationella provets läsförståelsedel. (se Not.2)
Kommentar	<p>Tanken var att eleverna skulle använda sig av de kunskaper de hittills hade fått av den läsförståelseträning som genomförts. De skulle också speciellt tänka på vilket gensvar de fått av sin kamrat vid uppgiften under Pass 2. Det skulle vara ett tillfälle för alla elever att visa sina kunskaper gällande läsförståelse, både att hitta det konkreta som en text uttrycker och det som kan finnas dolt "mellan raderna". Detta för att många elever upplevde den tidigare provsituationen som stressande vilket gjorde att de upplevde resultatet som missvisande. En tydlig tendens efter uppgiften var att de allra flesta elever var nöjda och tillfreds med genomförandet. En reflektion är att elevernas svar är mer konkreta och de håller en stabilare kvalitet. Eleverna har också löst uppgifterna snabbare vilket jag ser som ett uttryck för att de använder mer medvetna strategier.</p>	

:

Lärlarlett arbete		Elevlett arbete
Pass 4	<ul style="list-style-type: none"> - Kort återkoppling till förra lektionen: strategier, nyttan av att dela med sig etc. - Förklaring och motivering till 	<ul style="list-style-type: none"> - Eleverna läser texten <i>Dossy</i> högt för varandra i par. - Eleverna arbetar i par och formulerar

	uppgiften: att ställa frågor till texten (Nyfiken). - Eleverna delas in i par.	4-5 frågor till texten: 2-3 frågor som är konkreta/ faktabaserade och 2-3 frågor som rör det som finns "bakom orden".
Kommentar	Det blev tydligt för eleven att olika frågor har olika nivå/ svårighetsgrad. Det var också ett enkelt sätt att skapa en diskussion om betydelsen i texten. Eleverna var tvungna att förstå texten för att kunna formulera frågorna.	

Till pass 5 ville jag bygga på med ytterligare metoder som kan utveckla läsförståelsen.

Forskning rörande effektiv läsundervisning har visat att om man använder skrivandet som ett medel för att reda ut oklarheter och strukturera sitt tänkande så underlättas förståelsen (Westlund 2009, s.264). Det gör att arbetsminnet avlastas samtidigt som man synliggör sitt tänkande. Detta sätt att arbeta brukar kallas grafiska modeller. Vi har använt oss av följande grafiska modeller:

- **Tankekartor.** Genom att utgå från centrala delar i en text kan sedan underrubriker skapas och en "karta" byggas upp över hur saker hänger samman.
- **Relationsschema.** Här blir personerna i texten utgångspunkten. Vilken relation har personerna? Hur påverkas de av varandra? o.s.v.
- **Nyckelord.** Samtidigt som man läser eller efter läsningen plockas några nyckelord ut som kan hjälpa läsaren att komma ihåg innehållet.
- **Parafra.** Att läsa en text och sedan skriva om den med egna ord.

	Lärlarlett arbete	Elevlett arbete
Pass 5	- Introduktion och förklaring av vad en grafisk modell är. - Alla läser utdrag ur boken <i>Inga bomber över Skärholmen</i> av Hans Olsson. - Genomgång muntligt och med stödord på tavlan: tydliggöra olika grafiska modeller, se hur läraren löst uppgiften.	- Eleverna läser ett utdrag ur texten <i>Sidospår</i> . - Enskilt gör eleven en grafisk modell (vissa gör flera) kring textens innehåll. - Enskilt svarar eleven på frågor om texten. - Eleverna går igenom svaren tillsammans i par. Varannan gång är de

	<p>- Eleverna delas in i par.</p>	<p>"lärare" och varannan gång lyssnare. Det finns utrymme för korta reflektioner vid varje svar.</p> <p>- Eleverna ger varandra gensvar i form av <i>Two stars and a wish</i>². Jag var tydlig med att eleverna skulle använda liknande kommentarer som vid pass 2. Centralt var återigen att eleverna skulle hitta ord och formuleringar som hjälpte kamraten vidare i kunskapsutvecklingen. Dock fanns inget specifikt protokoll att fylla i.</p>
<p>Kommentar Här hade det varit bra med flera pass kring grafiska modeller. De flesta eleverna valde en modell som de kände igen vilket gjorde att de inte fick så många nya intryck. Intressant var att några elever spontant uttryckte att de grafiska modellerna var mycket mer användbara för dem än de tidigare strategierna.</p>		

Efter dessa fem pass så avslutade vi studien med att göra en utvärdering (se bilaga 2).

Resultat

Målet med mitt utvecklingsarbete har varit att skapa ett mer användbart språk vid gensvar gällande läsförståelse. Ett annat mål var att se hur olika sätt att ge gensvar påverkade elevens förmåga att förstå en text. Jag kommer att sätta fokus på pass 2 och 5 som finns

² *Two stars and a wish* är en modell för gensvar. Den handlar om att utifrån en specifik uppgift ge kommentarer till en kamrat. Två av kommentarerna skall beskriva positiva delar av kamratens lösning av uppgiften och en kommentar skall beskriva något som kamraten kan förbättra. Modellen har visat sig vara mycket effektiv och givande, bland annat för att det språk som elever använder till varandra är mer direkt. Det finns också en poäng med att som jämlikar ge varandra gensvar i stället för att en person med auktoritet (läraren) ger gensvaret. Eleven är mer mottaglig och accepterar kommentarerna i större utsträckning (Wiliam 2007, s.3).

beskrivna i metoddelen. Detta för att eleverna vid dessa lektioner gav gensvar på varandras uppgifter. Jag har också tagit med utvärderingen som eleverna gjorde efter studiens slut. Strukturen i resultatdelen grundar sig i den modell som Hattie och Timperley (2007) har skapat rörande gensvar. Modellen innehåller fyra nivåer som gensvar kan ges i relation till: uppgifts-, process-, metakognitiv och personlig nivå. Uppgiftsnivån är kopplad till själva uppgiften, t.ex. om den är rätt/ fel eller vad som var bra/ kan förbättras. Processnivån handlar om process- eller färdighetskunskaper, "göranden" som är återkommande och tillämpbara i flera likartade uppgifter. Den metakognitiva nivån är kopplad till elevens eget lärande, t.ex. att eleven kan bedöma sina egna prestationer. Personliga nivån är kan t.ex. handla om beröm för ett bra beteende eller tvärtom för ett icke önskvärt beteende. De mest effektiva nivåerna är processnivån och den metakognitiva nivån, medan uppgiftsnivån ger svagare resultat. Gensvar på den personliga nivån har sällan positiva effekter på lärandet överhuvudtaget (Jönsson 2010, s.77). Vid vissa tillfällen använder jag elevernas egna svar som exempel för att förtydliga. Dessa är då skrivna med kursiv text.

Uppgift 2 (sammanlagt 144 gensvar)

En stor del av gensvaren som ges av eleverna (69%) är på processnivå, ofta med koppling till den matris som tagits fram till uppgiften t.ex. *Att ibland svara utförligare med fler argument*. Gensvar som kopplas till uppgiften är färre (29%) och de kan ofta även kopplas till processnivån t.ex. *Saknar motivering lite ibland, t.ex. fråga 1 och 4*. Den metakognitiva nivån är svår att utvärdera via denna uppgift. Det är svårt att veta hur eleverna tänker kring sitt eget lärande och hur de använder gensvaret i framtiden. Någon enstaka elev ger gensvar kopplat till en personlig nivå (2 %) t.ex. under: *Saker att arbeta vidare med - Ditt logiska tänkande*.

I det framåtsyftande arbetet kan eleverna använda det gensvar de fått av sina kamrater. Kvaliteten på gensvaren håller en nivå som många gånger är i paritet med det gensvar jag gett vid tidigare uppgifter i läsförståelse. Kopplingen mot målen i Läroplanens kursplaner är ofta god. Detta kan dock förbättras och tydliggöras.

Uppgift 5 (sammanlagt 144 gensvar)

Vid gensvaret till denna uppgift ger eleverna mindre specifika svar t.ex. *Du kunde svara på alla bra*. Gensvaren är lika ofta kopplade till uppgiften (52 %) som till processen (46%). Oftare dyker formuleringar upp som vi har använt i andra sammanhang t.ex. *relatera mer till dagens samhälle*. Vad gäller kopplingar till den metakognitiva nivån och den personliga nivån så är resultaten liknande dem i uppgift 2.

I det framåtsyftande arbetet kan eleverna bitvis använda de kommentarer de fått av sina kamrater. Samtidigt finns det flera kommentarer som inte är kopplade specifikt till läsförståelse t.ex. *Bra formulerat*. Detta gör gensvaret mest kopplat till den uppgift som eleverna genomförde

Utvärderingen (se bilaga 2)

De flesta eleverna har upplevt studiens lektioner som positiva där svar som *lärt mig att se bakom orden* och *lärt mig att se olika strategier och modeller* återkom vid flera tillfällen. De svaren ser jag som tydligt kopplade till processnivån gällande gensvar och jag anar också att eleven på ett mer medvetet sätt kan använda ett språk om sitt lärande. Om det är de metoder som vi använt oss av eller om det är gensvaret eleverna har gett till varandra som är mest effektivt, har jag inget egentligt svar på. Det känns svårt att avgöra på så få lektionstillfällen.

Vid utvärderingens sista fråga fick eleven rangordna vilket gensvar som de själva upplevde som viktigast. De flesta upplevde att kommentarer från läraren var viktigast med en viss övervikt på det muntliga gensvaret. Minst viktig upplevde eleven att en skriftlig kommentar från en kamrat var. Även en genomgång av kunskapskvaliteter innan en uppgift (t.ex. via en matris) var lågt rankad.

Diskussion

I inledningen av detta utvecklingsarbete beskrev jag min frustration rörande gensvar kopplat till läsförståelse och då framförallt de elever som hade svårigheter att göra inferenser ("läsa mellan raderna"). Jag beskrev att en av svårigheterna kunde grundas i att det saknades ett gemensamt språk för att kunna kommunicera med respektive elev. Min upplevelse under studiens genomförande har varit mycket positiv och jag har kunnat ge eleverna mycket mer kvalitativa gensvar. Det kan röra sig om att vara mer specifik i språket

eller att tydligare kunna peka på de generella aspekterna i uppgifter som rör läsförståelse. Vi har tillsammans kunnat prata om metoder och strategier för att träna och öka förmågan att förstå text. Alltså kan en slutsats vara att genom att närma sig varandra språkligt så har gensvaret blivit mer användbart för eleven. Vi har skapat en mer gemensam arena där kvalitetsmässiga ord som vi alla behärskar och förstår har kunnat användas.

Vid de olika tillfällena där eleverna gav gensvar till varandra så blev svaren av skiftande kvalitet. Vid det första tillfället (Pass 2) så fanns det en mall som eleven följde med tillhörande bedömningsmatris. De svar som då gavs höll då en kvalitet som gjorde gensvaret användbart och konstruktivt. Vid det andra tillfället (Pass 5) såg instruktionen likadan ut där eleven förväntades använda samma arbetsgång och samma språk som vid pass 2. Dock fanns inget förtryckt protokoll att följa. Resultatet blev att eleven blev mindre konkret i sitt gensvar och kommentarerna tenderade att mer röra sig på uppgiftsnivå. Detta är absolut något att tänka på när man arbetar med elevers gensvar till varandra. Det måste finnas en tydlig struktur, helst med ett skriftligt protokoll att fylla i. Finns det dessutom en matris att fylla i eller att låna ord från blir kommentarerna mer kvalitativa.

Eleverna upplever gensvar som kommer från läraren som mest viktigt. Orsaken till detta tror jag rör ovanan med att använda en kamrats gensvar i ett framåtsyftande perspektiv. Jag ser i de kommentarer som eleverna ger till varandra att de har en kvalitet som gott räcker för att gå vidare i kunskapsutvecklingen. Det gäller att eleverna vågar lita på varandra. Visst kan det finnas tillfällen då läraren kan var mer stringent i sitt gensvar men mitt intryck är att eleven med rätt stöd är fullt kapabel att ge ett kvalitativt gensvar. Att eleven uppfattar den muntliga återkopplingen som mest givande kan kanske förklaras i att det finns mer personlighet vid denna kontakt. Att det i diskussionen rörande vilka kunskapskvaliteter eleven visat finns en större möjlighet att mötas och förtydliga. Jag har full förståelse för detta men jag ser samtidigt svårigheten i att kunna dokumentera det samtalet. För mig som lärare är det av yttersta vikt att kunna återvända till tidigare gensvar för att kunna ge eleven kvalitativa och framåtsyftande råd.

En intressant effekt av arbetssättet med tydligt strukturerad läsundervisning tillsammans med gensvar till kamrat är att de flesta eleverna blivit bättre på att sätta ord på sitt lärande. Detta upplevde jag vid ett flertal tillfällen under studiens gång då elever kunde beskriva sina styrkor och svagheter och vad de behövde arbeta vidare med. Detta bekräftas också av

utvärderingen där flera elever tar upp nyttan av att kunna använda olika strategier och tankemodeller.

Sammanfattning

Jag har i detta utvecklingsarbete använt en metod för undervisning i läsförståelse. Det är ganska få lektionspass som har genomförts vilket gör slutsatserna något vaga. För att få mer validitet i resultaten skulle jag vilja genomföra flera återkommande pass med samma innehåll. Några saker att tänka på för att nå goda kvalitetsmässiga gensvar från en elev till en annan är att ha en matris eller liknande förklaring av kvalitetsnivåer som stöd i kommentarsarbetet. Då kommer elevernas gensvar att innehålla fler ord som beskriver kvaliteter i stället för ord som *bra* och *snyggt*.

Referenser

- Frame, Janet (2002), (engelsk originalutgåva 1951). Dossy. Lagunen och andra berättelser. Översättning: Marita Zonabend. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Franzén, Lena (1997). Att göra inferenser – teori och träningsprogram. *Läsförståelsehäfte*. Malmö: Gleerup Utbildning AB.
- Høeg, Peter (1997). Fröken Smillas känsla för snö. Stockholm: Norstedts Förlag AB.
- Hattie, John & Timperley, Helen (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*. 77(1): 81-112.
- Hosseini, Khaled (2007), (engelsk originalutgåva 2003). Flyga drake. Översättning: Johan Nilsson. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Jönsson, Anders (2010). Lärande bedömning. Malmö: Gleerup Utbildning AB.
- Kallifatides, Theodor (1991). Sidospår. Stockholm: Bonnier Alba.
- Lagerlöf, Selma (2003). Gösta Berlings saga. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Olsson, Hans (2003). Inga bomber över Skärholmen. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Westlund, Barbro (2009). Att undervisa i läsförståelse. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Wiliam, Dylan (2007). Research Brief: Five "Key Strategies" for Effective Formative Assessment. Reston: The National Council of Teachers of Mathematics.
- Skolverket (1994). Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo-94. Stockholm: Fritzes förlag.
- Skolverket (2000). Kursplanen i svenska.
- Skolverket (2010). Nationella provet i svenska för årskurs 9. Stockholm: Liber distribution.

GENSVARSPAPPER – LÄSFÖRSTÅELSE

Kommentaren är skriven av: _____

Kommentaren är skriven till: _____

Uppgift/ text: _____ Datum: _____

Instruktioner:

- Utgå från de uppgifter ni har svarat på och den diskussion ni har haft om svarens kvalitet och vilken/ vilka strategier som ni har använt.
- Var konkret i dina kommentarer.
- Använd matrisen "Kvalitetsnivåer" här nedanför som stöd för kommentarerna.
- Hitta gärna kommentarer med koppling till de olika strategier (nyfiken, spågumma, detektiv, cowboy) som vi har pratat om.
- Ge 2 positiva kommentarer och 1 kommentar kring något som din kamrat kan förbättra.

Kom ihåg! Målet är att alla skall öka sin medvetenhet och sin läsande förmåga – stötta, ge råd, uppmuntra!

Kvalitetsnivåer ->----->----->----->----->----->----->----->			
	- hittar konkreta uppgifter om sakförhållanden som direkt uttrycks i texten eller lätt går att sluta sig till	- ger relevanta och motiverade exempel ur texten när sådana efterfrågas.	- ger tydligt formulerade svar som har en logisk uppläggning.
	- förklarar innebörd på ett begripligt sätt och kan reflektera över textens innehåll .	- ger självständiga och rimliga förklaringar och argument när egna reflektioner efterfrågas.	- drar nytta av texterna och kopplar sina egna reflektioner till dem.
	- väljer exempel ur texten och ger en motivering om än svag.	- visar förmåga att tolka och dra slutsatser, se sammanhang och/eller göra jämförelser.	- sätter argument och förklaringar i relation till hela sammanhanget i texten.

Gensvar till kamrat

Du har lyckats bra med

Du kan arbeta vidare med:

UTVÄRDERING – LÄSFÖRSTÅELSE

Vid några tillfällen under lektionerna i svenska har vi arbetat med läsförståelse: strategier, konkreta tips och gensvar (feed-back). Detta har varit ett nytt sätt att arbeta både för dig som elev och för mig som lärare. Jag är nu intresserad av dina reflektioner!

1. På vilket eller vilka sätt har läsförståelselektionerna varit annorlunda jämfört med tidigare arbete med läsning (läsa text + svara på frågor, läsa bok + skriva recension, redovisa bok muntligt, citat + tanke, läsa + boksamtal)?

2. Vad har du lärt dig under läsförståelselektionerna?

3. Vilket gensvar (feedback) tycker du är effektivast för att du skall klara av att läsa och förstå olika texter?

4. Rangordna följande påståenden om gensvar (feed-back). Den du tycker är viktigast sätter du som nr.1, näst viktigast nr.2 och så vidare.
 - a. Skriftlig kommentar från läraren.
 - b. Genomgång av kunskapskvaliteter (t.ex. via en matris) innan uppgiften.
 - c. Muntlig kommentar från en kamrat.
 - d. Titta på kommentarer från tidigare uppgifter innan genomförandet av uppgiften.
 - e. Muntlig kommentar från läraren.
 - f. Skriftlig kommentar från en kamrat.

Tack för hjälpen!!